

УДК 007:304:004.9+001

## РЕГУЛЮЮЧА ФУНКЦІЯ ТЕЛЕРЕПОРТАЖУ З ПОЗИЦІЙ НОВИННОГО ДИСКУРСУ У ПРОЦЕСІ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

А. С. Шевченко

*Кіровоградський державний педагогічний університет  
імені Володимира Винниченка,  
вул. Шевченка, 1, Кіровоград, 25000, Україна*

*У статті описано зв'язок засуджених до позбавлення волі із зовнішнім світом засобами мас-медіа, зокрема завдяки телерепортажу у випусках новин. Згаданий зв'язок розглянуто з погляду соціальних комунікацій, журналістики, масової комунікації, соціології, науки кримінально-виконавчого права. Водночас телерепортаж проаналізовано з позицій соціально-комунікаційних технологій, що є системою маніпуляційних дій-комплексів, спрямованих на зміну поведінки комуніката в соціумі. У дослідженні з'ясовано особливості регулюючої функції телерепортажу, описано соціальну дію, взаємодію і відносини, які виникають у процесі передавання інформації з мас-медіа через телерепортаж у випусках новин до індивідів/груп соціуму, зокрема засуджених до позбавлення волі. Під час дослідження констатується, що телерепортаж не здатний виконувати регулюючу функцію в системі новинного дискурсу, оскільки сьогодні не виконується (виконується частково) його основне призначення, що полягає у створенні позитивної рефлексії на отриману інформацію.*

**Ключові слова:** засуджені до позбавлення волі, телерепортаж, випуски новин, новинний дискурс, соціально-комунікаційні технології, регулююча функція.

**Постановка проблеми.** У сучасному науковому середовищі галузь «Соціальні комунікації» є порівняно новою. Вона вивчає суспільну взаємодію між різними соціальними інститутами з позицій використання соціально-комунікаційних технологій, що визначають принципи і закони спілкування, в основі яких лежить специфіка обміну соціально важливою інформацією/знаннями. Щоб обґрунтовано пояснити комунікаційні процеси, соціальні комунікації використовують наукові здобутки традиційних і сучасних галузей знань, зокрема таких як: соціологія, філологія, психологія, політологія, історія, культурологія тощо. Водночас наукові розвідки у сфері соціальних комунікацій свідчать, що сьогодні залишається малодослідженим зв'язок із наукою кримінально-виконавчого права. Йдеться про особливості комунікаційної взаємодії, яка відбувається між закритою соціальною групою — засудженими до позбавлення волі та звичайним соціумом, зокрема завдяки засобам мас-медіа. Проблема полягає в тому, що зв'язок засуджених із зовнішнім світом засобами масової інформації є однією з форм виправного процесу в Україні, яка регламентується чинним законодавством. Однак реалізації зазначеного питання не надають достатньо уваги як із боку науки кримінально-виконавчого права, так і з боку соціальних комунікацій, що зумовлено передусім специфікою пенітенціарної системи, яка є відокремленою структурою, закритою для звичайного соціуму. До того ж мас-медіа в Україні здійснюють інформаційний вплив на суспільство

без урахування інтересів окремих соціальних груп, до яких відносимо засуджених до позбавлення волі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окреслену тематику в різних наукових студіях дотично вивчали такі дослідники: у журналістиці — К. Антонов, Е. Бойд, Л. Васильєва (телевізійні новини), В. Бабенко (семіотичний інструментарій на телебаченні), Е. Багіров, З. Дмитровський, В. Гоян, В. Цвік, А. Яковець (телевізійна журналістика), З. Вайшенберг, Т. Федорів (новина журналістика), М. Галлер, О. Князєв, Є. Несин, І. Прокопенко, Т. Хітрова, Ю. Шаповал (репортаж як жанр), Н. Карапетян (інформаційні жанри), А. Москаленко, В. Олешко (теорія журналістики); у галузі науки кримінально-виконавчого права — В. Бадира, І. Богатирьов, В. Гавенко, В. Наливайко, І. Парфанович, О. Романенко, В. Сулицький (виправний процес), А. Зубков, Л. Беляєва, В. Філіпов (структура та діяльність пенітенціарних систем), А. Бандурка (права засуджених), Є. Бараш, С. Гречанюк (правові засади діяльності установ покарання), В. Бачинін (юридична соціологія), С. Ветошкін, С. Замула, Т. Кілічава, В. Ступаков (визначення та обґрунтування методів спілкування із засудженими), М. Єникєєв, Л. Шевченко (юридична психологія), В. Середницький (підтримування зв'язку засуджених із зовнішнім світом); у сфері соціально-комунікаційних технологій — В. Буряк, В. Кулик, К. Серажим (дискурс), О. Кузнєцова, Л. Пономаренко (етичний дискурс), Д. Гавра, Н. Зражевська, Г. Почепцов, Ю. Хабермас, О. Холод (комунікаційні технології), С. Демченко, В. Іванов, С. Квіт, О. Коновець, В. Різун (масова комунікація), Л. Землянова, В. Конєцька (соціологія комунікацій), А. Лобанова, М. Мак-Комбс (мас-медіа і суспільство) та ін.

**Мета статті.** Розглянути телерепортаж у випусках новин з позицій соціально-комунікаційних технологій, що є системою маніпуляційних дій-комплексів, спрямованих на зміну поведінки комуніката в соціумі. Вважаємо, що на цьому етапі теоретичного вивчення проблеми, а саме пояснення регулюючої функції телерепортажу, доцільно говорити про соціальну дію, взаємодію і відносини, які виникають у процесі передавання інформації з мас-медіа через телерепортаж у випусках новин до індивідів/груп соціуму, зокрема засуджених до позбавлення волі. У роботі звернемося до аналізу праць, які пояснюють окреслені питання й дають змогу вести мову про регулюючу функцію телерепортажу.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Під час передавання інформації з телерепортажу безпосередньо до засудженого відбувається соціальна дія, яку пояснюємо як спосіб передавання досвіду й задоволення інтересів/потреб комуніканта/репортера. До такого тлумачення підходимо з класичних позицій, зокрема теорії соціальної дії М. Вебера. Дослідник зазначає, що соціальною дією є дія людини, «яка за передбачуваним діючою особою/діючими особами смислом співвідноситься з дією інших людей або орієнтується на неї» [1, с. 245–246]. За твердженнями вченого, соціальна дія передбачає дві необхідні ознаки. До них М. Вебер відносить суб'єктивну мотивацію суб'єкта, що діє

на індивіда/групу індивідів та орієнтацію на минулу, теперішню або очікувану в майбутньому поведінку інших суб'єктів. На наш погляд, телерепортаж у випусках новин можна розглядати як засіб здійснення зазначеної соціальної дії, адже інформаційний вплив, що здійснюється в результаті сприйняття телерепортажу, спрямований на засудженого до позбавлення волі з метою зміни його поведінки у соціумі в майбутньому. Результативність зазначеної соціальної дії з позицій журналістикознавства можна визначити такими положеннями. При повноцінному виконанні своєї функції у взаємодії із засудженими телерепортаж у випусках новин має виконувати функцію регулювання, тобто впорядкування зв'язку із зовнішнім світом через здатність до забезпечення інформаційних потреб, передавання духовної спадщини та виховання.

Беручи до уваги зазначене, приходимо до висновку про те, що в результаті вказаної соціальної дії відбувається соціальна взаємодія між засудженими до позбавлення волі та телебаченням завдяки телерепортажу у випусках новин. Підтвердимо наші думки певними положеннями. Зокрема, В. Ільганаєва пояснює соціальну взаємодію як «безперервний обмін соціальною інформацією та знаннями, який здійснюється завдяки наявності комунікаційного процесу» [2, с. 303]. Завданнями такої взаємодії є встановлення контактів, цілеспрямоване передавання інформації, емоцій, почуттів. Вважаємо, що в результаті соціальної взаємодії відбувається обмін інформацією, досвідом з метою вчинення впливу на комунікатів. З огляду на мету нашої статті констатуємо, що репортаж на телебаченні покликаний засобами слова, зображення та звуку взаємодіяти із засудженим до позбавлення волі, щоб впливати на його враження і реакції на зображуване, формуючи думки і позиції для подальшої поведінки в суспільстві. Тобто можемо стверджувати, що в результаті отримання інформації з телебачення засобом телерепортажу у випусках новин можлива соціальна взаємодія, яка забезпечує існування/підтримування взаємозв'язку із зовнішнім світом. Вважаємо, що у такому випадку соціальна взаємодія підтримується інформаційними потоками, які передаються спеціальними каналами. У В. Ільганаєвої читасмо також про те, що соціальна взаємодія може мати пасивний, активний, агресивний, випадковий або запланований характер [2, с. 304]. Зазначимо, що у контексті результатів практичного вивчення досліджуваної проблеми можемо говорити про пасивну взаємодію засуджених до позбавлення волі із зовнішнім світом засобами мас-медіа.

Наявність соціальної дії з боку телерепортажу на засудженого до позбавлення волі та соціальної взаємодії, яка виникає при цьому між засудженими і телебаченням, дають змогу вести мову про існування в наш час соціальних відносин між мас-медіа як інститутом і засудженими, які перебувають у місцях позбавлення волі. Теоретичний та практичний аналіз досліджуваної проблеми, зокрема зв'язку засуджених до позбавлення волі із зовнішнім світом завдяки мас-медіа, свідчить, що в сучасній пенітенціарній системі України стан зазначеної соціальної взаємодії перебуває у стадії занепаду, що зумовлено відсутністю в нормативно-правових актах України чітко регламентованих норм зв'язку

засуджених із зовнішнім світом засобами мас-медіа. Звертаємо увагу на те, що зазначена соціальна взаємодія є важливою формою вияву системних зв'язків. Основою останніх, на нашу думку, є об'єднання індивідів, груп, елементів суспільства в єдине ціле.

Констатація порушення соціальних відносин між мас-медіа та засудженими до позбавлення волі наводить на роздуми про порушення, які потребують невідкладного втручання як із боку науки кримінально-виконавчого права, так і з боку мас-медіа з метою поліпшення умов виправного процесу індивіда, які потрібні для його відновлення під час повернення у майбутньому в суспільство.

У результаті теоретичного аналізу телерепортажу з позицій соціології ми приходимо до суб'єктивних висновків про те, що цей жанр як інструмент мас-медіа є засобом, через який здійснюється соціально важливий зв'язок засудженого до позбавлення волі із зовнішнім світом, а саме — із суспільством, до якого в майбутньому повернеться індивід. Тобто констатуємо, що телерепортаж здатний виконувати регулюючу функцію, яка стимулює соціальну активність особистості, необхідну для виправлення засудженого.

Дослідимо, чи досягається формування соціальної активності засуджених у повному обсязі в сучасній пенітенціарній системі. Результати попередніх теоретичних міркувань та практичної частини дослідження [3] свідчать про потребу розглядати телерепортаж із позицій новинного дискурсу. Це зумовлено тим, що репортаж як інструмент комунікаційних технологій повинен виконувати регулюючу функцію в процесі виправлення засуджених.

Вивчення телерепортажу у випусках новин з точки зору новинного дискурсу потребує дослідження теоретичних поглядів з цього питання, наявних у науковому обігу. Зауважимо, що нині підвищилась увага теоретиків соціальних комунікацій до особливостей організації телевізійного мовлення та його місця в сучасній теорії дискурсу. Аналіз останніх досліджень у сфері дискурсу [4–7] спонукає до розгляду особливостей функціонування телебачення загалом і телерепортажу у випусках новин зокрема з погляду дискурсивності. З цією метою ми розглянули деякі положення, які стосуються поняття «дискурс» і концептуально стосуються нашої роботи. Назвемо деякі з них. Зокрема, М. Гетьманець пропонує називати дискурсом «(від лат. *discursus* — розгалуження; фр. *discourse* — промова, виступ) складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який детермінується прагматично-ситуативними (політичними, психологічними, культурними) чинниками, має «видиму» (текст) і «невидиму» (екстралінгвістичну) структуру і зміст якого «будується» автором висловлювання в процесі його розгортання та реціпієнтом у процесі його сприйняття» [8, с. 188]. Дискурс, на думку вченого, це життя тексту у свідомості особи як частки масової свідомості, коли нова інформація накладається на її попередні знання та уявлення, і реальної свідомості, коли особа (спільнота), збагачена новими знаннями, приймає поведінкові рішення [8, с. 189]. Великий тлумачний психологічний словник трактує явище дискурсу як «будь-яке висловлювання, довше ніж речення» [9, с. 243].

На противагу цьому твердженню подаємо визначення з української електронної енциклопедії «Вікіпедія»: «Дискурс не є ізольованою текстовою або діалогічною структурою, тому що набагато більше значення в його рамках здобуває паралінгвістичний супровід мови, що виконує ряд функцій (ритмічну, референтну, семантичну, емоційно-оціночну та інші)» [10]. У праці В. Кулика подано визначення дискурсу, в якому зазначено, що «дискурс — це мовна комунікація як взаємодія між мовцем і слухачем, як міжособова активність, форма якої визначається її соціальною метою» [5, с. 21]. Дослідник масової комунікації Ю. Габермас термін «дискурс» пояснює як вид мовної комунікації і пов'язує з критичним підходом до цінностей та норм суспільного життя [11, с. 84]. Аналізуючи визначення вченого, О. Коновець зазначає, що дискурс — це вид мовленнєвої комунікації, який передбачає раціональний критичний розгляд цінностей, норм і правил суспільного життя і єдиним його мотивом є досягати взаєморозуміння [12, с. 85]. Також О. Коновець подає перелік різних видів комунікативних дискурсів — мас-медійний, літературний, публіцистичний, театральний, релігійний, ритуальний, етикетний, фольклорний, міфологічний, кінодискурс тощо [12, с. 86]. Аналізуючи мас-медійний дискурс, вчений виокремлює його складові: газетно-журнальний, радіо- і теледискурси, інтернет-дискурс [12, с. 87]. Вважаємо, що наведені побіжно твердження дають нам змогу тлумачити дискурс не лише як текстову структуру. Відповідно до завдань дослідження надалі у праці під поняттям «дискурс» матимемо на увазі акт комунікації, що складається з повідомлення і має на меті досягти взаємозв'язку між мовцем та аудиторією.

Досліджуючи телерепортаж у випусках новин, нас насамперед цікавить теледискурс, отже, розглянемо деякі особливості його впливу на аудиторію. Для телевізійного дискурсу характерна «мозаїчне» подання інформації. О. Коновець зазначає, що цілісна модель світу завдяки телебаченню «розпорошена» на сотні автономних фрагментів, і тому простому споживачеві інформації складно самому об'єднати їх у єдине бачення світу без відповідної інтерпретації, яку мас-медіа можуть подавати [12, с. 85]. Вчений стверджує, що в основі теледискурсу має бути розмовний тип мовлення, для якого характерні невимушеність, неофіційний характер спілкування. Саме завдяки цьому, на думку О. Коновця, створюється відчуття спілкування з живою людиною. Але «це складне завдання для комунікатора, оскільки він спілкується з уявним, а не реальним співрозмовником. Теледискурс передбачає не автоматичне відтворення розмови, а створення її телевізійного еквіваленту, тобто побудови знакового/символічного образу цього мовлення» [12, с. 86]. Згідно з наведеними положеннями, О. Коновець називає такі характеристики теледискурсу: на відміну від звичайного спілкування промовець і глядач перебувають в різних точках простору та часу. Між ними зазвичай не існує зворотного зв'язку, окрім спеціальних інтерактивних передач (наприклад, ток-шоу); глядач має підлаштовуватися до швидкості подавання інформації, яка йому задається; щодо можливості самому обирати текст, який цікавить споживача інформації, в теледискурсі такий вибір

пов'язаний із різними часовими координатами. Програма розташована у часі, а не в просторі, як у випадку з періодичною пресою; теледискурс, на відміну від друкованого слова, не дозволяє нам повернутися назад, на сторінку, яку ми пропустили [12, с. 89].

Інший погляд на теледискурс (зокрема, стосовно просторово-часового сприйняття інформації) знаходимо у В. Кулика, який зазначає: «можливість просторової та часової віддаленості сприймання відтворення означає, що людина здатна сприймати форми, витворені в інших місцях або в інші часи» [5, с. 82]. Таким чином, на думку дослідника, «медіа розширюють просторові й часові межі дискурсивної взаємодії, даючи людині змогу скласти уявлення про події та процеси, що відбуваються в тих частинах країни і світу, де вона ніколи не була й навряд чи побуває, або ж відбувалися в минулому, іноді задовго до її народження» [5, с. 82]. В. Кулик називає ще одну важливу відмінність медіалізованої комунікації від безпосередньої — її принципово «асиметричний характер» [5, с. 83]. Якщо в очному спілкуванні, попри поширену нерівність владних стосунків і дискурсивних внесків, учасники завжди змінюють одне одного в ролях мовця та слухача, то в медіалізованій взаємодії такої зміни немає: ролі виробника й одержувача чітко зафіксовано, і замість діалогу здебільшого відбувається монолог. Отже, зв'язок між виробниками та одержувачами символічних форм є не стільки спілкуванням, як одностороннім передаванням.

З асиметричного характеру медійної взаємодії випливає і кілька особливостей творення та сприймання медійних продуктів. В. Кулик називає такі: «одержувачі не можуть впливати на спрямовані їм сигнали; одержувачі медійних продуктів можуть відмовитися від участі в акті взаємодії з виробником, але практично не можуть спонукати його змінити дискурсивну поведінку (наприклад, статті, фільми, випуски новин); виробники водночас не мають зворотного сигналу від одержувачів інформації і не можуть скорегувати свою поведінку, навіть якщо хочуть» [5, с. 83]. Але не тільки виробники позбавлені інформації про сприймання їхніх продуктів, а й одержувачі не знають контексту його творення, на відміну від учасників очної взаємодії. Медійна аудиторія сприймає не процес творення, а тільки його результат, продукт. «Коли медіум навіює людям враження, ніби вони сприймають саму подію, наприклад, у випадках «прямої» телетрансляції, поза їх увагою залишаються певні виміри трансльованого акту безпосередньої взаємодії, що їх можуть сприймати учасники акту, але медіум не дозволяє передати віддаленій аудиторії, або, навпаки, дозволяє за необхідності приховати від неї» [5, с. 4]. Враховуючи викладені положення, підходимо до суб'єктивного тлумачення поняття «дискурс» як акту комунікації, що складається з повідомлення (вважаємо — інформації в телерепортажі у випусках новин) і має на меті досягти взаємозв'язку між мовцем (вважаємо — репортером) і аудиторією (вважаємо — засудженими до позбавлення волі).

Подальші теоретичні і практичні дослідницькі дії потребують розширення поданого тлумачення визначенням К. Серажим, яка констатує у праці [6], що

дискурс є «складним соціолінгвістичним феноменом» у сучасному комунікативному середовищі. Дослідниця вважає, що дискурс «детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, психологічними та іншими чинниками». Крім цього, він має «видиму» лінгвістичну структуру (зв'язаний текст або його семантично значущий та синтаксично-завершений фрагмент) і «невидиму» — екстралінгвістичну структуру (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, потрібні для розуміння цього тексту). К. Серажим наголошує ще на одній характеристиці дискурсу, що визначається «спільністю світу, який вибудовується в процесі розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо)» [7, с. 117]. Спираючись на подані твердження, констатуємо, що телерепортаж як інструмент соціально-комунікаційних технологій посідає в системі новинного дискурсу вагоме місце. Його можна вважати лінгвістичною структурою, яка є зв'язним текстом про процес події. Екстралінгвістична структура телерепортажу у випусках новин виражається в інформаційному наповненні, який йому надає адресант (вважаємо — репортер). З точки зору здатності інформувати про навколишню дійсність, телерепортаж засобами слова, звуку, зображення дає знання про світ, змушує замислитися, дає певні настанови. У процесі взаємодії репортера і глядача (у нашому випадку — засудженого до позбавлення волі) відбувається інтерпретація змісту останнім, в результаті чого можна говорити про дію, яку раніше ми пояснювали як інформаційний вплив.

Дослідник О. Холод визначає дискурс як «рух інформації, її колообіг, рух інформації в часово-просторовому колі — континуумі кодування, транслявання, трансформації, сприймання, декодування і рефлексії» [13, с. 114]. Пояснимо це твердження у проекції на досліджувану групу. Телерепортаж у випусках новин виконує інформаційну функцію, маючи на меті дати засудженим до позбавлення волі уявлення про навколишню дійсність, а отже, можливість зв'язку із зовнішнім світом. Під час створення телерепортажу інформація проходить етап кодування, коли репортер збирає інформацію про подію і подає її з власного погляду. У дослідженні [3] було з'ясовано, що таким чином інформація спотворюється і тому потребує ретельного декодування під час сприйняття комунікатом, для того щоб мати правильну реакцію на отриману в такий спосіб інформацію. У частині [3] визначалося, що на шляху потрапляння інформації з телерепортажу до засудженого вона проходить ще один етап викривлення, що пояснюється особливостями пенітенціарної системи. У результаті зазначеного відбувається дезінформація комуніката, яка виявляється в нульовій реакції на отриману в такий спосіб інформацію (вважаємо — у її відсутності), а отже, не критичності сприйняття. Тобто на цьому етапі простежується руйнація системи цінностей засудженого до позбавлення волі, який не здатний верифікувати отриману інформацію з подальшим її використанням у виправному процесі.

Беручи до уваги викладене, можемо вести мову про те, що телевізійний дискурс має свої особливості, які виявляються у впливі інформаційного повідомлення (поданого через телерепортаж у випусках новин) на засуджених до

позбавлення волі. З погляду телевізійного дискурсу зазначений вплив лежить в основі взаємозв'язку між репортером та аудиторією. Відповідно до [3] цей зв'язок відбувається, коли телерепортаж виконує два завдання: справляє емоційне враження, відтворює дійсність, побачену репортером на місці події; дає побачити, почути (пережити) все те, що було в реальному житті. Згідно з проведеними теоретичними та практичними дослідженнями, характер впливу при цьому може бути позитивним/нейтральним/негативним. Дослідник О. Холод зауважує, що «проблема новинного дискурсу полягає у незнанні того, в чому виражається негативний характер продукту» [13, с. 114]. Спроєктувавши занотоване твердження на мету нашого дослідження, можемо констатувати, що засуджені до позбавлення волі під час акту комунікації в системі новинного дискурсу (перегляді телерепортажів у випусках новин) не здатні верифікувати характер інформаційного впливу. Пояснюємо це тим, що зв'язок із зовнішнім світом через мас-медіа в місцях позбавлення волі є регламентованим, обмеженим у доступі, а отже, непостійним, що впливає на зниження реакції у сприйнятті інформації з телерепортажів. Останні в цьому випадку стають інструментом інмутації сприйняття реальності, вважаємо, інструментом зміни моделей поведінки комунікатив у негативний бік. Підтвердимо наше тлумачення проблеми роздумами О. Холода. Згідно з твердженнями дослідника, вважаємо інформаційний вплив з телерепортажу на засудженого до позбавлення волі опосередкованим, «тому що сприйняття інформації є безсистемним, характеризується вибірковістю, психічними властивостями і психологічними особливостями глядачів» [13, с. 110], до того ж простежується сильний емоційний вплив негативної інформації на комуніката, результатом чого стає нульова реакція, яку вважаємо нездатністю/небажанням реагувати на зображувану подію.

Теоретичні висновки, до яких дійшли на підставі аналізу практичного дослідження, проведеного у [3], змушують констатувати, що інформація, подана в телерепортажах у випусках новин, впливає на свідомість засудженого до позбавлення волі, у результаті чого відбувається зміна свідомості з подальшою негативною зміною поведінки в соціумі. Зазначений вплив характеризується нульовою реакцією (її відсутністю) на зображувані події, що свідчить, на нашу думку, про руйнацію цінностей та норм поведінки і небажання до змін. Цьому сприяє також специфіка закритої системи виправної установи, де перебувають засуджені до позбавлення волі. Пояснюємо це тим, що пенітенціарна система має власні норми поведінки та є обмеженою у зв'язку із зовнішнім світом. У цій системі новинна інформація (вважаємо — інформація з телерепортажів у випусках новин) втрачає свою найважливішу функцію — інформувати об'єктивно й оперативно з метою формування оцінки зовнішнього світу та реакції на нього, подальшої поведінки в соціумі. Тобто втрачається мета, закладена новинним дискурсом, що полягає в цьому випадку у сприянні виправленню засудженого до позбавлення волі завдяки мас-медіа.

Наукові розвідки у сфері кримінально-виконавчого права дають можливість зробити висновок про те, що засуджені до позбавлення волі, незважаючи



на регламентовані законодавством правила перебування в місцях позбавлення волі, потребують постійної комунікації. Крім цього, поглиблення інформаційного зв'язку із зовнішнім світом є важливим елементом виправного процесу, який має на меті відновлення у засуджених якостей, необхідних для життя і діяльності у майбутньому в суспільстві. З цією метою до виправного процесу залучаються можливі канали доступу до зовнішнього світу. Зазначимо, що названий зв'язок підтримується завдяки побаченням з близькими, фахівцями права, телефонним розмовам, листуванню і через мас-медіа. Варто зауважити, що цей зв'язок має свою специфіку — він організований у період дії кримінального покарання, тобто в системі заборон, яка супроводжує позбавлення волі. Метою виправного процесу насамперед є формування у засуджених законослухняної поведінки, яка досягається в закритій системі своїми шляхами, що є далекими від прагнень нашого дослідницького запиту.

Водночас законодавство передбачає зв'язок засуджених із зовнішнім світом засобом телебачення. Констатуємо, що у виправних установах дозволено дивитися телевізор у приміщенні загального користування. Виправна установа може дозволити мати особистий телевізор у камері, якщо користування ним не порушує внутрішнього розпорядку тюрми і не заважає іншим. Не дозволено дивитися телевізор у нічний час. Проте, на нашу думку, телерепортаж у випусках новин все-таки не виконує призначеної регулюючої функції, що зумовлено такими причинами: доступ до мас-медіа є регламентованим; у кожній виправній установі існує норма ставлення до інформації, що регламентується внутрішніми законами; обмежений діапазон доступу до інформації призводить до появи чуток, які мають властивість спотворювати інформацію; таку ж роль виконують листи і спілкування з близькими під час побачень.

Беручи до уваги викладене, вважаємо за потрібне розглядати можливість телерепортажу виконувати регулюючу функцію залежно від здатності репортера чинити соціальну дію на засудженого до позбавлення волі; телебачення — виконувати роль у соціальній взаємодії із засудженим до позбавлення волі; мас-медіа як інституту — регулювати соціальні відносини засудженого до позбавлення волі.

Приходимо до висновку про те, що інформація з телерепортажів у випусках новин зазнає змін на шляху надходження до засуджених. Викривлена реальність не може сприяти виправному процесу. Тому констатуємо, що телерепортаж не здатний виконувати регулюючу функцію в системі новинного дискурсу, оскільки не виконується (виконується частково) його призначення — позитивна рефлексія на отриману інформацію, і, як результат, зміна майбутньої поведінки в соціумі, ставлення до нього. Крім зазначеного, звертаємо увагу на ще одну особливість: останнім часом простежується тенденція до наголошення громадськістю і засобами масової інформації на необхідності реформування кримінально-виконавчої системи, водночас мас-медіа не пропонують власних шляхів розв'язання цієї проблеми в пенітенціарній системі, зважаючи на регулюючу функцію, яку б вони могли виконувати. Наведене положення

потребує доведення практичною перевіркою, що є перспективою подальших досліджень.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер. — К. : Основи, 1998. — 534 с.
2. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник / [автор-сост. В. А. Ильганаева]. — Х. : КП «Городская типография», 2009. — 392 с.
3. Шевченко А. С. Телерепортаж як інструмент інмутації сприйняття реальності засудженими : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.06 / Анна Сергіївна Шевченко. — Київ, 2013. — 290 с.
4. Буряк В. Д. Комунікація і текстовий дискурс / В. Д. Буряк // Держава та регіони. Сер. : Соціальні комунікації. — 2010. — №3. — С. 4–7.
5. Кулик В. Дискурс українських медій : ідентичності, ідеології, власні стосунки : [моногр.] / В. Кулик. — К. : Критика, 2010. — 655 с.
6. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність [На матеріалах сучасної газетної публіцистики] : [моногр.] / К. С. Серажим ; [за ред. В. Різуна]. — К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. — 392 с.
7. Серажим К. С. Сучасні засоби репрезентації тексту (соціокомунікаційний аспект) // Світ соціальних комунікацій : наук. журн. — Т. 2. — К. : КиМУ, ДонНУ, 2011. — С. 116–122.
8. Гетьманець М. Ф. Сучасний словник літератури і журналістики / М. Ф. Гетьманець, І. Л. Михайлин. — Харків : Прапор, 2009. — 384 с.
9. Большой толковый психологический словарь : в 2 т. — Т. 1 (А-О) / [пер. с англ. Ребер Артур]. — Москва : ООО «Издательство АСТ» ; «Издательство «Вече», 2003. — 592 с.
10. Дискурс [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Дискурс>.
11. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. — Львів : Літопис, 2000. — 318 с.
12. Коновець О. Ф. Масова комунікація: теорії, моделі, технології : навч. посіб. / О. Ф. Коновець. — К. : ЛГУ, 2009. — 266 с.
13. Холод О. М. Теорія інмутації суспільства : [моногр.] / О. М. Холод. — К. : КиМУ, 2011. — 305 с.

### REFERENCES

1. Veber M. (1998). Sociologiya. Zagalnoistorychni analizi. Polityka. Osnovy, Kyiv. (in Ukrainian)
2. Ilganaeva V. A. (2009). Social'nye kommunikacii (teorija, metodologija, dejatel'nost. Kharkiv. (in Ukrainian)
3. Shevchenko A. S. (2013). Telereportazh yak instrument inmutaciyi spryinyattya realnosti zasudzhenymy. Kyiv. (in Ukrainian)
4. Buryak V. D. (2010). Komunikaciya i tekstovy'j dyskurs. Derzhava ta region. Socialni komunikaciyi. 3, 4–7. (in Ukrainian)
5. Kulyk V. (2010). Dyskurs ukrayinskyx medij: identychnosti, ideologiyi, vlasni stosunky, monografiya. Krytyka. Kyiv. (in Ukrainian)
6. Serazhym K. S. (2002). Dyskurs yak sociolingvalne yavyshe: metodologiya, arxitektonika, variatyvnist. Kyiv. (in Ukrainian)

7. Serazhym K. S. (2011). Suchasni zasoby reprezentaciyi tekstu (sociokomunikacijny aspekt). Svit social'nykh komunikacii. Vol. 2, 116–122. (in Ukrainian)
8. Get'manecz` M. F., Myxajlyn I. L. (2009). Suchasnyi slovnyk literatury i zhurnalistyky. Prapor. Kharkiv. (in Ukrainian)
9. Bol'shoj tolkovyj psihologicheskij slovar'. (2003). Moskva. (in Russian)
10. Dyskurs. Rezym dostupu: <http://ru.wikipedia.org/wiki>. (in Russian)
11. Gabermas Yu. (2000). Strukturni peretvorennya u sferi vidkrytosti: doslidzhennya kategoriyi gromadyanske suspil'stvo. Litopys. Lviv. (in Ukrainian)
12. Konovecz O. F. (2009). Masova komunikaciya: teoriyi, modeli, texnologiyi. LGU, Kyiv. (in Ukrainian)
13. Xolod O. M. (2011). Teoriya inmutaciyi suspilstva. Kyiv. (in Ukrainian)

### **THE REGULATORY FUNCTION OF TV REPORTING FROM THE STANDPOINT OF NEWS DISCOURSE IN THE PROCESS OF CORRECTION OF CONVICTED PERSONS**

A. S. Shevchenko

*Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko  
State Pedagogical University  
1, Shevchenko St., Kirovohrad, 25006, Ukraine  
anneta8@ukr.net*

*The article discusses the relationship of prisoners with the outside world through the mass media, particularly through television coverage of the news. The mentioned relationship is considered from the point of view of social communication, journalism, mass communication, sociology, science of penal law. The TV report is viewed from the perspective of social communication technologies which have a system of manipulation of action-complexes, designed to change the behavior of communication in the society. The study explains the features of the regulatory function of the television reporting, describes the social action, interaction and relationships arising in the course of communicating with the media through television report the news to individuals/ groups of society, in particular prisoners. The study states that the TV report is not able to perform the regulatory function in the system of news discourse, because today is not running/not running in full its main purpose, which is to create a positive reflection on the information received.*

**Keywords:** *sentenced to imprisonment, TV report, news releases, news discourse, the social communications technology, the regulatory function.*

*Стаття надійшла до редакції 19.05.2015.*

*Received 19.05.2015.*